

İhlâs

Ikhlas

BÜŞRA NUR İNCE

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi, Lisans Öğrencisi
Ankara, Türkiye
Social Sciences University of Ankara,
Faculty of Islamic Sciences, Undergraduate
Ankara, Turkey

Türü: Makale

busranur.ince@student.asbu.edu.tr

ORCID 0000-0002-4319-5093

Geliş Tarihi: 1 Kasım 2021 | **Yayın Tarihi:** 21 Aralık 2021

5. Makale

Atıf/Citation: İnce, B. (2021). "İhlâs". *Genç Atebe Dergisi* 2, 27-31

Özet

Allah'a (c.c) kulluk için yaratılmış olan insanın, kulluk hususunda yerine getirmesi gereken bazı görevler vardır. İhlâşlı olmak, iman, ibadet ve ahlak noktasında ilk şartlardandır. İhlâs, kulluğun özü niteliğindedir. İhlâsın İslâmî literatürde önemi büyüktür. Bunun nedeni İslâm dininin insan hayatının her alanına temas ediyor olmasıdır. İnsan sosyal bir varlıktır, dolayısıyla diğer insanlarla iletişimde de samimi yani ihlâşlı olması gerekmektedir. Aksi halde kendini ve çevresini zorlama davranışlarla yıpratmaktan başka hiçbir şey yapamayacaktır. Duygu ve düşüncelerinde ihlâşlı olduğu takdirde manevi olarak kendini huzurlu hissedecektir. İnsanlar, günümüzün güncel problemlerinden biri olan güvensizlik ve ikiyüzlülükten uzak, samimi dostluk kurmak isterler. Bu da ihlâsın sadece dini alanı değil, insanın bulunduğu her ortamın vazgeçilmez erdemi olduğunu göstermektedir. Bu makalede ihlâsın kelime ve terim anlamları açıklanmıştır. Kur'an -ı Kerim'de ve hadislerde geçen ihlâsın muhtevası incelenmektedir. Son olarak ihlâs kavramı çerçevesinde şirk ve riya kavramları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhlâs, Riya, Samimiyet, Şirk, Kulluk.

Abstract

There are certain points that the human being, who was created to serve Allah, must fulfill in his duty of worship. Being sincere in faith, worship and morals is one of the first conditions to be sought. Ikhlas is the essence of servitude. Ikhlas has great importance in Islamic literature. The reason for this is that the religion of Islam touches every aspect of human life. Man is a social being, so he must be sincere, that is, sincere, in communication with other people. Otherwise, he will not be able to do anything but wear himself and his environment with forced behaviors. If he is sincere in his feelings and thoughts, he will feel spiritually peaceful. People want to establish sincere friendships away from distrust and hypocrisy, which is one of the current problems of today. This shows that sincerity is not only the religious field, but also an indispensable virtue of every environment in which people live. In this article, the word and term meanings of ikhlas are explained. The content of ikhlas, including ikhlas in the Quran and ikhlas in the hadiths, has been examined. Finally, the opposite meanings of ikhlas, shirk and riya are defined.

Keywords: Ikhlas, Hypocrisy, Sincerity, Shirk, Servitude.

Giriş

İlk insan Hz. Adem'den (a.s) günümüze kadar her insan samimiyet sınavlarına tâbi tutulmaktadır. Örneğin; Habil-Kâbil kardeşler olayında Habil'in samimi duası kabul olmuş, Kabil ise kötü niyetinin gazabına uğramış ve sınavı kaybetmiştir.¹ Bu örnekten de anlaşılacağı üzere gözümüze küçük görünen ama ihlâsla yapılmış bir davranış Allah katında en sevimli davranışlardan sayılır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de ihlâsın önemine dair geniş bir yer ayırmıştır. Yani ihlâs kavramına dair bilgilere Kuran-ı Kerim ve hadislerden kolaylıkla ulaşmak mümkündür.

İhlâslı bir mümin olabilmek için önce ihlâsın ne olduğunu bilmek gerekir. Çünkü insan ihlâsın ne olduğunu bilmeden inanç, ibadet, söz, fiil ve davranışlarında ihlâslı olamaz.

1. İhlâs Kavramının Anlamı

Kelime olarak incelendiğinde ihlas, h-l-s fiil kökünden türemiştir.² İçine karışan ve değerini düşüren başka şeylerden temizleyip arındırmak ve saflaştırmak manalarına gelmekle birlikte samimiyeti ve gönülden bağlılığı ifade etmektedir.³

Terim olarak ise; dinî manada riyayı terk etmek⁴ kalbi, karışık şaibelerden saflığa ulaştırmak, ameline Allah'tan başkasını şahit olarak istememektir.⁵

İhlâs, ibadetin özüne aykırı olan her türlü gösterişten, şirkten, dünyalık kaygılardan, çıkar hesaplarından onu arındırmak, saf ve tertemiz bir şekilde ibadeti Allah'a (c.c) arz etmektir. İbadetleri insanların beğenmesi için değil sadece Allah (c.c) rızası için yapmak demektir.⁶

2. Kur'an-ı Kerim'de İhlâs

Kur'an-ı Kerim'de hulûs kökünden çeşitli kelimeler hem sözlük hem terim anlamında yer almaktadır. Ayetlerde ifade edildiğine göre şeytan ihlâslı kişilere zarar veremeyeceğini itiraf etmiştir. (el-Hicr 15/40; Sâd 38/83) Kur'an-ı Kerim'in 112. sûresine dinin temel ilkesi olan tevhidi en hâlis, en güzel şekilde dile getirdiği için "İhlâs" adı verilmiştir.⁷ Kur'an-ı Kerim'de ihlâstan maksat Allah'tan (c.c) başkasına kulluk etmemekle beraber Allah'a (c.c) yapılan ibadetlerde çıkar gözetmeden itaatte bulunmaktır. İhlâsın ayrıca Kur'an-ı Kerim'de bazen Allah'a (c.c) kulluk tarzı bazı ayetlerde ise dua sistemi olduğu görülmektedir.⁸ Bu ayetlerin on tanesini din ile birlikte kullanılan ayetler teşkil etmektedir.⁹ Bunlar arasından dördü kulluk tarzı¹⁰ ile ilgili iken diğer altısı dua ile beraber zikredilmiştir.¹¹

¹ Ahmet Özdemir, "Kur'an'da İhlâs", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 2/3, 2015, 153-166.

² Ragıb İsfehani, *el-Müfredat fî Garibi'l-Kur'an*, (Beyrut: Dâru'l-Marife, 2005), 161.

³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, (Beyrût: Dâru Sâdır, ts.), 7/26-29.

⁴ el-Firûzâbâdi, *el-Kamusu'l-Muhit*, (Beyrut: Mektebe er-Risâle, 1987), 7/137.

⁵ Cürçânî, *et-Tarîfât*, çev. Arif Erkan, (İstanbul: Bahar Yayınları, 1997), 7.

⁶ Özdemir, "Kur'an'da İhlâs", 153-166.

⁷ Süleyman Ateş, "İhlas", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları, 2000), 21/535-537.

⁸ Gülen Acar, *Kuran-ı Kerim'de İhlâs*, (Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 36.

⁹ Örnek olarak bk. en-Nisâ, 4/146; el-Enfâl, 29; ez-Zümer, 39/2-3-11-14.

¹⁰ ez-Zümer, 39/2-11-14; el-Beyyine, 98/5.

¹¹ el-Enfâl, 8/29, Lokman, 31/32; el-Mü'min, 40/14-65; el-Beyyine, 98/5

3. Hadislerde İhlâs

İhlâs kavramı hadislerde de dinî ve ahlâkî bir fazilet/erdem olarak sık sık geçmektedir.¹² Peygamber Efendimizin (s.a.s) “Şüphesiz ameller niyetlere göredir”¹³ hadis-i şerifinden de anlaşılacağı gibi amellerde samimiyet ve içtenlik büyük önem taşımaktadır. “Allah ancak kendi rızası gözetilerek, hâlis bir niyetle (ihlâs ile) yapılan ameli kabul eder!”¹⁴ hadisi şerifinden de anlaşılıyor ki; Allah’a kullukta riyaya sapmadan, dosdoğru bir yolla yapılan ameller, makbul olan amellerdir. Peygamber Efendimiz (s.a.s) her fırsatta ihlâsla amel etmenin bizlerin yararına olacağını vurgulamış ve bunu sık aralıklarla tavsiye etmiştir.

4. Riya ve Şirk

Riya, ikiyüzlülük, gösteriş, samimiyetsizlik, maddi ve manevi çıkar düşüncesiyle iyilik yapmaktır. Bu yönüyle kötü huylardandır. İslam’a göre ibadetlerin ve iyiliklerin gösteriş için değil, sırf Allah (c.c) rızası için yapılması şarttır. Aksi takdirde ibadetler Allah (c.c) katında kabul görmez. O bakımdan riya yasaklanmıştır. Allah Resûlü (s.a.s) rıyanın “gizli şirk” olduğunu belirtmiştir. İkiyüzlülük, nifak belirtisidir. Böyle olanların amelleri boşa gitmiştir.¹⁵ Riya ihlâsın zıddıdır. Riya, Allah’tan (c.c) beklenilmesi gerekenlerin kuldan beklenilmesidir. Riya sahibi olanın kalbinden geçenle uyguladıkları birbirinden farklıdır. Bu tutum, kişinin ibadetlerine ve sosyal ilişkilerine zarar verir. Bu konuya dair bir örnek Müslim İmare’de şöyle geçer:

Ahirette üç kişi getirilir; Biri şehit, diğeri âlim üçüncüsü de zengin tüccar. Şehide ne yaptığı sorulduğunda; ‘Senin uğrunda çarpıştım, şehit edildim’ der. Fakat Cenâb-ı Hak (c.c) ona, ‘Yalan söyledin, sana cesur adam desinler diye çarpıştın’ buyurur ve o adam yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılır. Daha sonra ilim öğrenip öğreten âlime ‘sen ne yaptın?’ diye sorulur, o da ‘İlim öğrendim ve öğrettim, senin rızanı kazanmak için Kur’an okudum’ der. Allah Teâla (c.c) kendisine ‘Yalan söylüyorsun, sen Allah için ilim öğrenmedin, âlim desinler diye ilim öğrendin, güzel okuyor desinler diye okudun, o hâlde yürü cehenneme denilir. Cömert adama da ne yaptığı sorulur. O da ‘Allah’ım! Senin rızan için malımı infak ettim’ der. Ona da ‘Sen cömert desinler diye bunu yaptın’ denilerek hayrı kabul edilmez ve cehenneme atılır.¹⁶

Bu hadis-i şerif, esas itibariyle şehitlik mertebesi de olsa, ilim mertebesi de olsa, cömertlik mertebesi de olsa yapılan bütün fiillerin riyadan uzak ihlasla yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

4.1. Şirk: Allah’a yani tek olan yaratıcı kudrete zatında veya tasarrufunda ortak tanımaktır.¹⁷ İslam’a göre en temel inanç, Allah inancıdır. İhlâs suresinde Allah-u Teâla (c.c) kendisini şöyle tanıtır:¹⁸

¹² A. J. Wensinck, *el-Mu‘cemü’l-Müfehres li-Elfâzi’l- Hadîsi’n-Nebevî*, I-VII, (Leiden: Brill, 1955), 69.

¹³ Buhârî, *Sahih*, “Bedü’l-Vahiy” 1, “İman” 41.

¹⁴ Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Sinan Ebu Abdurrahman en-Nesâî. “Cihad”, *Sünen en-Nesâî*, (Beyrut: Daru’l-fikr, 2005), 24.

¹⁵ Hasan Akay, *İslami Terimler Sözlüğü*, (İstanbul: İşaret Yayınları, 2005), 393.

¹⁶ Ebü’l- Hüseyin Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyri el-Nisaburi *Sahih’ul-Müslim*, “İmare”, thk. Ahmet Zehve (Beyrut:2010), 152.

¹⁷ Yaşar Nuri Öztürk, *Kuran’ın Temel Kavramları*, (İstanbul: Yeni Boyut Yayınları,1999), 19/450.

¹⁸ el-İhlâs,112/4.

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ [1] اللَّهُ الصَّمَدُ [2] لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ [3] وَمَنْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ [4]

“De ki, O Allah birdir, Allah Samed’dir, kendisi doğurmamış ve doğrulmamıştır. Hiçbir şey O’nun dengi olmamıştır.¹⁹

Şirkin temelinde, nefsinin emirlerine kul olmuş insanların tevhide karşı çıkması vardır.

Sonuç

Tevhid dini İslam’a mensup olan kulların sahip olması gereken bazı erdemler vardır. Bunların başında ihlâs gelmektedir. Kişi, Allah (c.c) için yaptığı ibadetlerini, riyadan uzak durarak ve nefsi çıkarlarından vaz geçerek samimiyetle yerine getirmelidir. Hayatın her alanında karşımıza çıkan ihlâs, kulluğun temelini oluşturur. Kişi, ibadetlerinde her zaman ihlaslı davranmayı gözetmelidir. Cüneyd-i Bağdâdî’ye göre ise ihlâs o kadar gizlidir ki melek onu bilmediği için sevap hanesine yazmaz, şeytan bilmediği için bozamaz, nefis bilmediği için şırmamaz.²⁰ Bağdâdî’nin görüşünden hareketle ihlâs; insanın davranışlarında yaşadığı samimi hislerinin, gizli kalmasıdır.

İhlâs kavramına, insan hayatını dosdoğru istikamet çizmek üzere yol gösterici olarak indirilmiş olan Kur’ân-ı Kerim’de ve bu mukaddes kitabı insanlara tebliğ etmek amacıyla vazifelendirilen Peygamber Efendimizin (s.a.s) hadislerinde de çok sık rastlamaktayız. Bu durumdan çıkarmamız gereken mesaj, ihlâsın, dinî literatürde ve gündelik hayatımızda büyük yer kapladığıdır. İhlâs şirke karşı güçlü bir siper olduğu gibi şeytana karşı da büyük bir düşmandır. Aynı zamanda ihlâslı mümin, zor durumlarında ihlaslı ve bilinçli olarak gerçekleştirdiği davranışlarının meyvesine ulaşmaktadır. İhlâslı mümin sabırlı bir şekilde istikrarını kaybetmezse mükâfatlandırılacağından şüphe duymamalıdır.

Kaynakça

- Acar, G., *Kur’ân-ı Kerim’de İhlâs*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi). 1995.
- Akay, H. *İslami Terimler Sözlüğü*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2005.
- Ateş, S. “İhlas”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2000, 21/535-537.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu’s-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Cürçânî, *et-Tarîfât*. Çev. Arif Erkan. İstanbul: Bahar Yayınları, 1997.
- Ebu’l-Kasım Hüseyin b. Muhammed Ragıb İsfehani. *el-Müfredat fî Garîbi’l-Kur’ân*. Beyrut: Dâru’l Marife, 2005.
- el-Firûzâbâdî. *el-Kamusu’l-Muhît*. Beyrut: Mektebe er-Risâle, 1987.
- İbn Manzûr. *Lisânü’l-’Arab*. (Beyrût: Dâru Sâdır, ts.), 7/26-29.
- Kuşeyrî. *er-Risâle*. Kahire: 1966.

¹⁹ Özdemir, “Kur’an’da İhlâs”, 153-166.

²⁰ Kuşeyrî, *er-Risâle*, (Kahire: 1966), 440, 443-447.

- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyri. *Sahih'ul-Müslim*. thk. Ahmet Zehve. Beyrut: 2010.
- Nesâî, Ahmed b. Şuayb b. Ali b.Sinan Ebu Abdurrahman. *Sünen en-Nesai*. 14.cilt. Beyrut: Daru'l-fikr, 2005.
- Özdemir, A. "Kur'an'da İhlâs". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Dergisi*. Cilt 2/3. 2015. 153-166
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kuran'ın Temel Kavramları*. İstanbul: Yeni Boyut, 19. Baskı. 1999.
- Wensinck, A. J., *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Hadîş'i'n-Nebevî*. Leiden: E. J. Brill. 1936.